

NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 225 ansatte (1998) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 14 — 1998

FUGLELIVET på Bjørnøya er forholdsvis godt kjent etter mange besøk av ornitologer. Norsk Polarinstittutt har i de siste tiårene hovedsakelig konsentrert arbeidet sitt om de betydelige forekomstene av sjøfugl som hekker på øya.

De viktigste sjøfuglkonsentrasjonene finnes på den sørlige delen av øya; her er det klassiske bratte klippekyster som egner seg godt som hekkeplass for de fleste sjøfuglene.

Våtmarksfugl i nord

Den nordlige delen av øya er forholdsvis

Hekkende våtmarksfugl på Bjørnøya

flat, med mange større og mindre vann, og noen mindre elvesystemer. I dette området er kunnskapen om hekkende fugl mangelfull, særlig gjelder dette våtmarksfugl. NINA har undersøkt våtmarksfugl i området, med hovedvekt på vannfugl som lom og andefugl, og alle vadefuglartene.

Resultatene fra en slik undersøkelse vil gi utfyllende informasjon om forekomst og tetthet av ulike fuglearter på øya. Dette vil styrke utredningen for vern.

Verneplaner

Ønsket om å utrede grunnlaget for å verne Bjørnøya ble signalisert av Miljøverndepartementet i Stortingsmelding nr. 22. I juni 1996 ble det kunngjort at planarbeidet var satt i gang for et framtidig vern av Bjørnøya. Arbeidet ledes av Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren og Sysselmannen på Svalbard.

Seksten hekkende arter:

To områder viktige for våtmarksfugl

16 arter ble funnet hekkende under NINAs besøk nord på Bjørnøya i juli 1996. Resultatene peker ut to områder som er særlig viktige for øyas våtmarksfugl. Det ene området ligger i nordvest og preges av en stor bestand av hekkende storjo. Dessuten ble det funnet hekkende myrsnipe, havelle og svartand.

Det andre området ligger sør og øst for Bjørnøya Radio og hadde islom med hekkeadferd, de fleste hekkende par med smålom, stjertand, havelle og fiskemåse. Fjæreplytten var den vanligste hekkfuglen over hele undersøkelsesområdet. På grunn av sein snøsmelting og isgang fra vannene ble resultatene noe begrenset, og det er ønskelig med en undersøkelse noe seinere i sesongen. Dette er nødvendig for å kunne fremme forslag til forvaltning av sårbare arter som islom på en bedre måte.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 460

Karl-Birger Strann:

«Registrering av hekkende våtmarksfugl på Bjørnøya juli 1996».

Polarsvømmesnipe i 11 reir

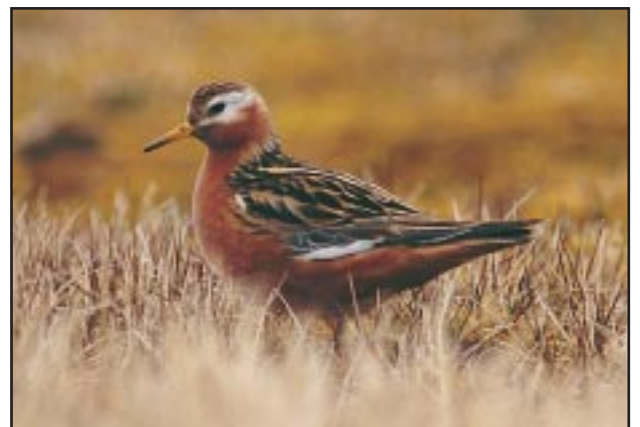
Polarsvømmesnipe (*Phalaropus fulicarius*) ble funnet hekkende bare på ett begrenset område, fra Herwighamna og oppover ryggen mot Nordhamna. De fleste reirene lå tett inntil to små tjern. Her ble det funnet 11 reir mens det ikke var indikasjoner på hekking på to lokaliteter ved Flakmyrvatnan, der det også ble observert fugler.

I de 11 reirene var det bare ett kull som nærmet seg klekking. Alle de andre kullene var ferske eller under legging.

I området ved Herwighamna ble det observert regelmessige parringer og flere hunnfugler som holdt til i småtjernene nær reirene.

Hekkende polarsvømmesnipe ble påvist på Bjørnøya i 1922. Mye tyder på at arten hekker årlig, men i mindre antall på de nordøstlige delene av øya.

Det var trolig over 50 hekkende par på Bjørnøya i 1965. Det er ingen tvil om at hekkebestanden på Bjørnøya i 1996 ikke var høyere enn maksimalt 15 par, altså betydelig færre enn det som ble funnet i 1965.

Polarsvømmesnipe hekket i 1996 bare i ett område nord på Bjørnøya.

Foto: KARL-BIRGER STRANN

Polarsvømmesnipe legger reiret sitt i områder med rik vegetasjon, som vist i bakre del av bildet.

Foto: KARL-BIRGER STRANN

Forbud mot garnfiske bør vurderes:

Islomen på Bjørnøya utsatt for drukning i garn

Islomen på Bjørnøya er utsatt for å drukne i garn som brukes under fisket etter røye. På Svalbard er det dokumentert at islom drukner i garn. Både de voksne fuglene og årslungene vil være utsatt for garn-drukning; derfor er det viktig å kartlegge hvilke vann arten bruker i hekketida.

Det bør vurderes nøye å forby garnfiske i vannene som arten bruker hvis vi vil beholde en bestand med hekkende islom på Bjørnøya.

Smålom og garn

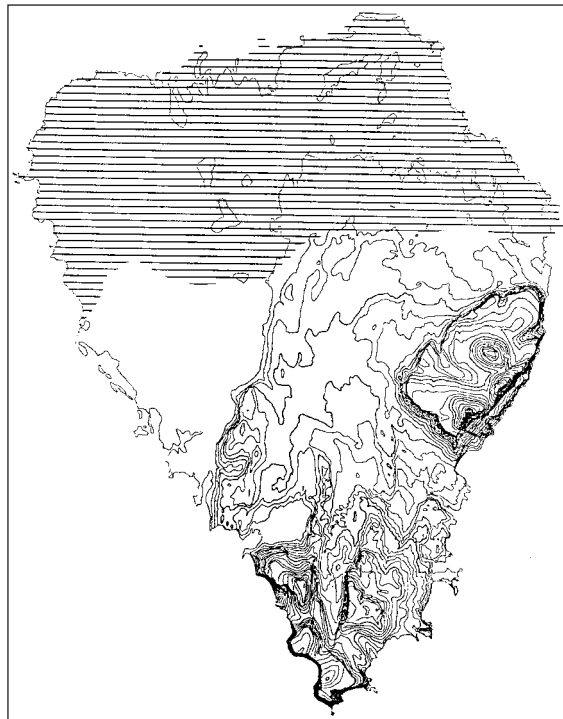
Smålomen hekker over større deler av øya og vanligvis i betydelig mindre vann enn islomen, den vil derfor ikke være så utsatt for drukning. Men også denne arten er tatt som bifangst på garn på Svalbard ved flere anledninger.

Østligste hekkelokalitet

Islomen har en vestlig utbredelse med hovedtyngden i Canada og Alaska. Den østligste delen av hovedutbredelsen er på Sør-Grønland og Island. De få hekkeparene på Bjørnøya er den absolutt østligste kjente faste hekkelokaliteten.

Det ble ikke konstatert hekkende islom på Bjørnøya i undersøkelsen i 1996. Flere par var til stede, men antakelig var isgangen på vannene så sein at arten enten utsatte hekkingen eller mest sannsynlig hoppet over hekkingen denne sesongen.

Allerede i 1882 ble islomen påvist på øya, men først i 1923 ble den funnet hekkende. Trolig hekker det 2-5 par på øya i et normalår. Arten vil imidlertid være svært sårbar for forstyrrelser i hekketida.

Det undersøkte området avgrenses av kystlinjen i nord og en linje som går fra Kapp Nordenskiöld via nordenden av Holmevatn/Lygn, videre sør til nordenden av Strypvatnet. Derfra via sørenden av Krokvatnet og langs Langsiget vest til Langbukta.

Ærfugl

Det ble funnet betydelig færre hekkende ærfugl enn ventet. En årsak var trolig at isen ikke var gått av mange vann, ettersom mange ærfuglpar tydeligvis ennå var på søk etter egnede reirplasser ved mange av de større vannene. Det ble bare funnet 11 reir med ærfugl, men ut fra det store antallet par som ennå fløy mellom sjøen og de til dels islagte vannene kan hekkebestanden innenfor undersøkelsesområdet anslås til mellom 80 og 150 par.

Det ble ikke funnet hekkende gjess i undersøkelsesområdet, men det ble påvist hekkende havelle, stjertand og svartand.

Fjæreplytt

Fjæreplytten var den eneste tallrike hekkende vadefuglen, og den ble funnet hekkende over hele undersøkelsesområdet. Tenheten lå på noe over 1 par/km² området sett under ett, som på andre deler av Svalbard. Det var forholdsvis få fugl som beitet nede i fjæresonen, de aller fleste beitet på tundraen og som oftest innen territoriet. Det ble påvist to områder som ble oppsøkt av mange fugl for å beite. Opp mot 30 fugl ble samtidig registrert på det meste i hvert av områdene. Samtlige reir med egg ble undersøkt, og ingen kull var ruget mer enn 14 dager. Dette betyr at de første ungene ikke ble klekket før tidligst i midten av juli.

Joene - markante arter

Joene var markante arter i landskapet i store deler av undersøkelsesområdet. Spesielt i myrområdene i den nordvestre delen av øya hekket storjoen så tett at det er snakk om kolonihekking, mens den i de indre og nordøstlige delene hekket betydelig mere spredt. Bakken & Mehlum (1988) sier at det ikke er tvil om at arten er i økning på Bjørnøya, men at det er store årlige variasjoner.

Storjoen som eggtyv

Mange av reirene på Bjørnøya ble plyndret, og dette ble observert ved flere anledninger. Enkelte storjo patruljerte området systematisk og forsøkte å stjele egg fra andre storjopar. Hele seks ganger ble det sett at storjo stjal egg fra naboreir. De predaterte parene forsvant raskt fra det nære reiroområdet. Sannsynligvis slo de seg sammen med «klubben» av ikke-hekkende

fugl som satt i utkanten av hekkeområdet i Blautmyrområdet. Kolonien synes å være særlig utsatt for eggpredasjon, muligens fordi den består av mange unge, urutinerte par. Dette betyr at menneskelig forstyrrelse bør unngås i hekketida i det mest sentrale området av Blautmyr/Flakmyrområdet hvis eggtapene skal reduseres.

Tyvjo i tilbakegang

Tyvjoen hekket betydelig mer spredt enn på kysten av Finnmark. Om det spredte hekkemønsteret på Bjørnøya er en tilpasning til økt eggpredasjon fra storjoen eller om arten normalt er så fåtallig på øyas nordlige deler, vet vi ikke. Mye tyder på at tyvjoen nå hekker fåtallig spredt over hele Bjørnøya, og at hekkebestanden bare utgjør noen titalls par og dermed er gått betydelig tilbake siden begynnelsen av dette århundret.

- **POLARMÅSEN** var den vanligste av de store måsene i undersøkelsesområdet. De to andre stormåsene, svartbak og gråmåse, hekker bare med noen få par langs kysten.
- **RØDNEBBTERNA** hekker bare spredt på Bjørnøya. Antallet hekkende terner kan variere mye mellom år.
- **SPURVEFUGLENE.** Bare snøspurven ble funnet hekkende i noe antall.
- **HEILO** er observert en rekke ganger

på Bjørnøya, men det foreligger ikke sikre hekketfunn.

- **MYRSNIPA** er en meget fåtallig hekketfugl på Bjørnøya.
- **STEINVENDER.** Ett konkret hekketfunn sammen med observasjonen av et annet par som hevdet territorium, styrker inntrykket av arten opptrer årlig som hekketfugl, men bare i noen få spredte enkeltpar.